

Studia Generalia 2009

SUURIRUHTINASKUNNASTA ITÄMEREN KAASUPUTKEEN

MIKÄ ON MUUTTUNUT SUOMEN JA VENÄJÄN SUHTEISSA?

Helsingin yliopisto 22.10.2009, Päärakennus, sali I (Fabianinkatu 33, 2. kerros), klo 17.00–19.00

SUOMI JA VENÄJÄ 2000-LUVULLA

Valtiotieteen tohtori Ilmari Susiluoto

Suomi ja Venäjän suurvaltaintressit

Suomessa tuli YYA-aikana tutuksi ilmaus ”Neuvostoliiton legitiimit intressit”, joilla tarkoitettiin meidän tapauksessamme erityisesti Leningradin turvallisuuden takaamista. Ajatuksen juuret olivat kuitenkin kauempana, Pietarin kaupungin perustamisessa Neva-joen suulle 1700-luvun alussa. Valistusfilosofi Diderot lausui tuolloin

”On äärimmäisen vaarallista sijoittaa sydän sormepäähän.”

kuultuaan, että Pietarista oli tullut Venäjän pääkaupunki. Historia osoitti Diderotin olleen oikeassa: Pietaria/Leningradia vastaan hyökkäsivät ensin ruotsalaiset, sitten englantilaiset, sitten saksalaiset. Suomalaisetkin pääsivät liki tykinkantaman päähän kaupungista vuosina 1919 ja 1941.

Pietari Suuren suunnitelmaa Pietarin kaupungin perustamiseksi venäläiset ovat kutsuneet ilmauksella ”prorubit okno v Evropu”, hakata (kirveellä) ikkuna Eurooppaan. Koko uuden Pietari-keskeisen Venäjän historia kiteytyi Aleksandr Pushkinin ”Vaskiratsastaja” runoon ja myös saman nimeen patsaaseen, jossa Pietari Suuren ratsu polkee jalkoihinsa Ruotsia kuvaavan käärmeen. Näin, väkivalloin, Venäjä halusi tulla tunnustetuksi lännessä tasaveroisena kumppanina. Tuosta ajatuksesta ei Venäjällä olla taidettu päästy eroon edes vuonna 2009.

Suomesta tuli puskurivyöhyke Suomen ja Ruotsin välille vuonna 1809. Kun Venäjän valta ulottui Ahvenanmaalle asti (Bomarsundin linnake) ja Suomenlahti oli Venäjän sisämeri Venäjän laivaston suojaamana myös Pietarin asema tuntui turvalliselta. Kaikki muuttui viimeistään vuonna 1905, kun Venäjän Itämeren laivasto tuhottiin Tsushiman salmessa japanilaisten toimesta. Pietarin puolustamiseksi syntyi tässä tilanteessa tarve linnoittaa Suomenlahti etelä- ja pohjoislaidoiltaan. ”Pietari Suuren merilinnoitukseksi” kutsuttu linnoitusten ketju katkaisi Suomenlahden kolmelta kohdalta, mutta jatkui varustettujen asemien osalta Keski-Suomeen saakka.

Näistä havainnoista presidentti Paasikiven oli helppo päätyä siihen johtopäätökseen, että Neuvostoliiton intressi luoteissuunnalla ja Suomen suhteen oli puolustuksellinen.

Suora lähetys ja videotallenteet internetissä, osoitteessa <http://video.helsinki.fi/studia/>.

Luentojen lyhennelmät ja luentosarjan ohjelma löytyy osoitteesta www.helsinki.fi/vst.

Luentosarjan luennot julkaistaan kirjana Vapaan sivistystyön toimikunnan julkaisusarjassa.

Tilaukset: (09) 191 58063 (toimisto), vst@helsinki.fi tai www.sivuilla www.helsinki.fi/vst.

MIKÄ ON MUUTTUNUT SUOMEN JA VENÄJÄN SUHTEISSA?

Järjestäjä: Helsingin yliopiston vapaan sivistystyön toimikunta
Postiosoite: PL 27, 00014 HELSINGIN YLIOPISTO

Studia Generalia 2009

SUURIRUHTINASKUNNASTA ITÄMEREN KAASUPUTKEEN

MIKÄ ON MUUTTUNUT SUOMEN JA VENÄJÄN SUHTEISSA?

Helsingin yliopisto 22.10.2009, Päärakennus, sali I (Fabianinkatu 33, 2. kerros), klo 17.00–19.00

Venäjä on jo nyt tätä oppia noudattaen ryhtynyt strategisen tason toimiin. Niistä tärkein lienee Lehtusiin, Karjalan kannakselle, vanhan rajan taakse vuonna 2007 rakennettu jättiläismäinen tutka-asema. Se “näkee” lännessä Grönlantiin ja etelässä Afrikan pohjoisrannikolle saakka. USA:n ohjustorjuntasuunnitelmiin liittyen on syyskuusta 2007 lähtien kauko-ilmavoimien koneet asetettu taisteluvalmiuteen (bojevoje dezhurstvo). Vanha neuvostoaikainen satelliittijärjestelmä on uudestaan aktivoitu ja Kuubaan sijoitettuja radiokuuntelujärjestelmiä ehkä viritellään uudestaan. Suursaareen tuskin rakennetaan suomalaisten kaipaamaa kasinoa, vaan suunnitelmat tutka- ja ohjusaseman perustamisesta lienevät pitkällä.

Pohjois-Euroopan tunnettu tasapaino on jo nyt – Venäjän kannalta katsoen – järkkynyt. Näin ainakin väittää Suomessa hyvin tunnettu suurlähettiläs Juri Derjabin joulukuussa 2008 ilmestyneessä kirjassaan::

”Tosiasiallisesti koko Pohjois-Euroopan ilmatila on NATO:n kontrollissa. Itämerestä on tullut NATO:n meri – sen venäläistä osaa Suomenlahdella ja Kaliningradissa lukuun ottamatta. Pietari Suuren Venäjän laivastoa varten “hakkaama” ikkuna Eurooppaan on muuttunut “tuuletusikkunaksi” (fortotshka), joka tietyissä skenaarioissa voidaan helposti lätkäistä kiinni.”

Ja edelleen:

”Tänään Venäjä, virallisissa lausunnoissa, ei pidä USA:ta ja NATO:a vihollisina. Kuitenkin Pohjolassa moni asia ei ole muuttunut: sama sotilaspäivystys kymmenissä sukellusveneissä ja pinta-aluksilla, sama jatkuva tiedustelu ja tutkimus. Sama sotilaallinen vastakkainasettelu, ei ehkä niin demonstratiivisin osoituksin ja hiukan toisin sotilasvoiman ja sotilastekniikan määrällisin indikattorein. Mutta asian ydin on entinen.”

Esimerkeistä näemme, että Venäjällä kummittelee edelleen vanhoja stereotypioita, joihin suomalaisten ja ruotsalaisten on otettava kantaa ja ennen kaikkea ajettava konstruktivista politiikkaa. Vanha sanonta kuuluu:

”Kuinka laskemme karhun hampaat?
Ostorozhno! Varovasti!

Suora lähetys ja videotallenteet internetissä, osoitteessa <http://video.helsinki.fi/studia/>.
Luentojen lyhennelmät ja luentosarjan ohjelma löytyy osoitteesta www.helsinki.fi/vst.
Luentosarjan luennot julkaistaan kirjana Vapaan sivistystyön toimikunnan julkaisusarjassa.
Tilaukset: (09) 191 58063 (toimisto), vst@helsinki.fi tai www-sivuilla www.helsinki.fi/vst.